

Umgängeskliniker — behövs det?

Eva Körner

För att kunna utforma föräldraumgänget till stöd för omplacerade barns utveckling, behövs allsidiga beslutsunderlag. I sådana umgängesbedömningar finns tre parter att ta hänsyn till; -- barnet, familjehemmet och föräldrarna, -- alla med sina behov och rättigheter.

Här fokuseras på föräldraumgängets speciella fråga. -- Vad är det som omplacerade barn behöver få av sina biologiska föräldrar då barnets behov av skydd, tillsyn och en fungerande anknytning har säkrats genom barnets omplacering? Vidare berörs frågor om umgängesbegränsningar, symbol-umgänge och hur man kan övervinna begränsningar i föräldrarollen och behovet av kompetensuppbyggnad i umgängesfrågor.

Eva Körner är privatpraktiserande psykolog, Leg psykoterapeut och Klinisk specialist. Är verksam vid Psykologi Aveny AB, Göteborg, och har som handledare och konsult lång klinisk erfarenhet av psykosocialt arbete med små barn. Artikeln bygger på avsnitten Umgängessamtal och Umgängesbedömningar i boken *Föräldraskapets (o)möjligheter – utredning och behandling av barn och relationen förälder-barn ur ett anknytningsperspektiv* (2005). Mer information finns på hennes hemsida: www.psykologiaveny.se

Kontakt: ekorner@psykologiaveny.se

I min verksamhet får jag ofta frågor om omplacerade barns behov och rättigheter. Och mina erfarenheter är entydiga. Först och främst behövs allsidiga beslutsunderlag så att föräldraumgänget kan utformas till stöd för barnets utveckling utan att de biologiska föräldrarnas eller familjehemmets rättigheter åsidosätts. Sådana beslutsunderlag kallar jag *umgängesbedömningar*.

För att prata om relationen föräldrar-barn, behövs ord som tydliggör sammanhangen. Själv använder jag *mamma* och *pappa (mop)* för biologiska föräldrar medan jag använder *föräldraskap* och *föräldraroll* då jag avser den omsorgs- och anknytningsrelaterade

föräldrafunktionen. En sådan precisering kan underlätta eftersom föräldraskap inte bara baseras på biologiska samband utan framför allt på evolutionära, sociala och kulturella strukturer anpassade till barns behov av anknytning och utveckling.

Kort sagt, föräldraskap är en social konstruktion, dvs en sorts praktisk-psykologisk "anordning" människan utvecklat för att ta hand om barnen. Bakom dessa synsätt ryms en viktig insikt. Nämligen att föräldrar, i en psykologisk mening, inte enbart skapas av det nyfödda barnet utan än mer genom mentala processer i resonans med samhällets värderingar och synsätt.

Umgängesbedömningar – varför då?

Mop:s rätt att träffa sina omplacerade barn grundas på värderingar som är väl förankrade i vår kultur. Fast för att även tillgodose barnets rätt, behövs avvägningar utifrån barnets behov och mop:s förmågor så att umgänget gagnar barnets fortsatta utveckling.

När det gäller familjehemsplacerade barn, bör först noteras att mop:s förmågor som föräldrar redan granskats och att man då funnit sådana brister att det medfört ett omhändertagande, frivilligt eller med stöd av LVU. Fast i det skedet fokuserade man på frågan om ett omhändertagande eller ej. Umgängesbedömningar har ett annat syfte; -- att i varje enskilt fall finna en lämplig form för umgänget så att det gagnar barnets utveckling.

Föräldraumgänget behöver förstas anpassas så att det inte hämmar barnets behov av skydd, tillsyn och en fungerande anknytning. Samtidigt ska umgänget anpassas till mop:s faktiska föräldraförmågor, vilket förutsätter avvägningar mellan berörda parter; dvs barnet, familjehemmet och föräldrarna, vilket i sin tur förutsätter att socialtjänsten har gjort allsidiga beslutsunderlag.

I de flesta fall görs inte några umgängesbedömningar av detta slag. Här räcker att konstatera att många barn, fosterföräldrar och biologiska föräldrar därmed lämnas i sticket, och därtill i en känslig situation.

Avvägningar för omplacerade barn

Vid umgänge med omplacerade barn kan de flesta mop ges ett föräldrarollsansvar, om än avgränsat till om-

råden de säkert klarar av; exempelvis att mata barnet eller att hämta barnet i förskolan. Andra mop kan inte ges någon form av föräldraansvar, åtminstone inte så länge de drog sig eller har grava psykiska problem. Samtidigt ska ansvariga tillvarata barnets rättigheter och däri ligger att beakta barnets rätt till sitt biologiska ursprung.

För denna typ av avvägningar finns inga konkreta riktlinjer. Själv anser jag att samhället ska ansvara för två saker:

→ att såväl barn, biologiska föräldrar som familjehem får det stöd som behövs så att barnet kan ha ett umgänge med sin mamma och pappa som föräldrar, fast bara i de fall och under de former som har bedömts lämpliga utifrån deras nuvarande förmåga som föräldrar

→ att barnet inte utsätts för en negativ bild av sin mamma eller pappa

Den första punkten synliggör behovet att ta ställning i varje enskilt fall. Om mop kan klara en del av föräldrarollen, bör umgänget utformas så att barnet kan *lära känna dem*. Men om mamman eller pappan är olämpliga i en föräldraroll, främjas inte barnets utveckling av att lära känna dem mer ingående i detta skede. Däremot behöver varje barn *känna till dem*, dvs ha "basfakta" om dem -- vad de heter, hur de ser ut och var de bor, osv, så att barnet kan göra sig egna bilder av dem. Och allteftersom barnet växer upp behövs förstas mer information.

Den andra punkten lyfter fram behovet av särskilda omsorger för barn vars mop i nuläget inte kan ges någon form av föräldraansvar. Det kan handla om att skydda barnet från att

träffa föräldrar som kan vara psykotiska eller drogpåverkade. För små barn handlar det också om att man ”sorterar informationen” så att inte barnet belastas av en onödigt mörk bild av mop eftersom små barns känslomässiga utveckling hämmas av alltför negativa upplevelser av sin mamma eller pappa.

För att belysa problematiken, återger jag ett fall med en omplacerad flicka (2 mån) där modern var psykiskt labil och fadern okänd. Med tanke på att babyn kanske fått alkoholrelaterade skador under graviditeten, är det lätt att förstå om socialtjänstens handläggare kände lättnad när de relativt snabbt fann ett bra familjehem där man välkomnade flickan. Och då mammans psykos förvärrades efter förlossningen, gjordes inga större ansträngningar att göra så mycket mer.

Med okänd pappa och en psykosdrabbad mamma som inte kunde umgås med babyn ens under bevakning, tycktes flickans rätt till sitt ursprung hårt beskuren av en onådig verklighet. Att växa upp utan att kunna få en verklig bild av sin mamma eller pappa, är tyngande; – *Hur ser min mamma ut? – Min pappa, vem är det? – Bor han kanske i samma stad som jag?*

Barn varseblir rätt snart att det finns saker man inte frågar om. Små barn är lyhört lojala och vill inte besvara med frågor som verkar olämpliga. Eftersom vi psykodynamiskt aldrig kan göra oss av med någon förälder, känd eller okänd, död eller levande, får barn med okända föräldrar hålla till godo med sina fantasier om dem. Och utan verklighetsinslag försvåras barnets identitetsutveckling. Och då sådana

mognadsprocesser återkommer flera gånger under uppväxtåren, behöver barn hela tiden fylla på med nya bitar verklighet. Med existerande föräldrar finns ständigt nya sidor för barnet att upptäcka och att sen förhålla sig till. Med okända föräldrar blir barnets mognadsprocesser kringskurna och därför mer utsatta.

Fallet med flickan med den okända pappan tog emellertid en annan vändning. Hennes fosterföräldrar började fundera och läsa på och upptäckte snart problematiken. De kontaktade handläggaren på socialkontoret men märkte snart att man där inte ansåg sig kunna prioritera en efterforskning av pappan eftersom man ”inte hade någon information att gå efter”. Men fosterföräldrarna gav inte upp och efter att ha kontaktat flickans mormor fick de henne med sig. Hon pratade sen med mamman om vem som kunde vara flickans pappa. Genom det och egna insikter hade hon snart namnet på en trolig pappa. Tillsammans begärde de då att socialkontoret skulle kontakta mannen för ett faderskapsprov, vilket fastställde faderskapet.

Flickan, som nu blivit 4 månader, hade därmed en biologisk pappa; – dessvärre med missbruksproblem, lång kriminell bakgrund och en färsk fängelsedom på 3 år. Därtill ville han inte veta av dottern. Mormodern höll dock kontakt med honom i fängelset och skickade då och då foton på flickan men fick länge inga svar tillbaka. Lagom till flickans 1-årsdag hade han dock ändrat sig och ville nu ha kontakt med flickan. Vidare sökte han hjälp för sina drogproblem och skötte alla besök i familjehemmet klanderfritt,

först med övervakare och sen under sina permissioner.

Till flickans 2-årsdag kom pappan med tårta han själv bakat på fängelset och med besked om villkorlig frigivning under förutsättning att han fortsatte sköta sina drogkontroller. Flickan hade därmed inte bara en biologisk pappa utan en som både kunde och ville bidra som förälder. Under tiden hade mamman blivit bättre och även hon hade nu börjat besöka dottern. Vidare blev hon glad när hon träffade pappan på flickan födelsedag och såg hans intresse och goda handlag med flickan.

Till flickans 3-årsdag hade mamman skrivits ut och när paret strax därefter flyttade ihop, kunde de tillsammans ha ett utökat umgänge med flickan.

Fallet belyser flera saker. Bl.a. att umgängesbedömningar är färskvaror och att riktlinjerna för umgänget måste ändras i takt med att det tillkommer nya faktorer; antingen kring barnets behov, mop:s föräldraförmågor eller hur det fungerar i familjehemmet. Umgängesbedömningar ska därför kompletteras allteftersom situationen förändras. På basis av nya bedömningar kan socialtjänsten och andra aktörer (som kriminalvården i fallet ovan) sen enas om gemensamma stödinsatser.

När fallet utvärderades, frågade jag vad man ansåg viktigt för att fallet utvecklats så som skett. Samtliga betonade förstas fosterföräldrarnas förtänksamma insats med fokus på flickans behov under uppväxten. Vidare framhölls att det varit bra att man via handledningen förstätt att det nog var mormodern (och inte socialtjänsten)

som i detta skede var bäst lämpad att sköta kontakten med pappan i fängelset eftersom han efter faderskapets fastställande varit helt avvisande till en kontakt med dottern.

Fallet illustrerar således också att man i umgängesbedömningar alltid ska undersöka vilka faktiska resurspersoner som finns till hands i det enskilda fallet och att man ska använda den mest lämpade personen för de insatser som behöver göras.

Umgängets särskilda fråga

I umgängesbedömningar finns tre parter att ta hänsyn till; – barnet, familjehemmet och föräldrarna, – alla med sina behov och rättigheter. Barnet behöver skydd, tillsyn och en fungerande anknytning, liksom engagemang och kärlek för att utvecklas känslomässigt. Och allt det kan fosterföräldrar ge. Med det konstaterandet står vi inför föräldraumgängets speciella fråga:

→ Men vad är det då som omplacerade barn behöver få av sina biologiska föräldrar?

Det som utåt skiljer omplacerade barn är att de inte växer upp med någon av sina biologiska föräldrar. Denna yttre skillnad har dock konsekvenser på ett inre plan, vilket gör att omplacerade barn behöver särskilda omsorger.

För barnet kan en biologisk förälder aldrig ersättas fullt ut. Både mamman och pappan är unika för sitt barn i och med att de representerar *psykologiska gestalter* som barnet alltid kommer att bära med sig i sitt inre. Mentalt kan barnet inte lämna någon av dem, och det oavsett om barnet växer upp med sina egna föräldrar eller ej. Däremot

måste mop:s föräldraförmåga ibland kompletteras av foster- eller adoptivföräldrar så att barnets behov och fortsatta utveckling kan tryggas.

Om barn växer upp med okända eller frånvarande mop, utvecklar barnet vad mycket förenklat kan sägas vara en brist på inre bilder av dem. Medan andra barn hela tiden får nya bilder av hur det är att vara med sin mamma, hur det är att leka med sin pappa, hur det är att bråka med sin mamma, hur det är att bli arg på sin pappa, osv, kan omplacerade barn inte göra sig sådana bilder om de inte får tillfälle att umgås med sin mamma och sin pappa. Istället får de förstås motsvarande bilder av sina fosterföräldrar, vilket är bra då det möjliggör för barnet att komma vidare i sin identitetsutveckling. Utan det vardagliga umgänget med fosterföräldrarna i familjehemmet skulle det bli svårare.

I takt med att omplacerade barn varseblir att mop inte finns med i vardagen, fyller de ut tomrummet med fantasier om dem. Och även det är viktigt och bra; annars skulle barnet möta fler svårigheter i sin identitetsutveckling.

Psykodynamiskt finns dock ett problem eftersom det omplacerade barnets fantasier om sin mamma och sin pappa tappar verklighetsförankringen om barnet inte får tillfälle att umgås med dem. Endast genom att själv möta dem, eller höra vad andra berättar om dem, kan barnet varsebli vilka de är och då göra sig egna verklighetsbaserade bilder av dem.

Omplacerade barns särskilda problem kan således sägas vara att deras identitetsutveckling blir mer sårbar om de inte får tillgång till verklighetsbaserade bilder av sin mamma och

sin pappa. Förenklat kan man säga att fosterföräldrar kan ersätta biologiska föräldrar i allt som är viktigt utom i ett avseende. De är inte barnets biologiska föräldrar, vilket gör omplacerade barns identitetsutveckling mer problematisk.

I umgängesbedömningens fokus ligger således att utifrån mop:s situation och föräldraförmåga i görligaste mån trygga barnets behov att lära känna dem utan att det går ut över barnets eller fosterföräldrarnas rättigheter.

Övervinna sina begränsningar

En central punkt i umgängesbedömningen är att klarlägga vad som de facto begränsar mop:s föräldraförmågor. I tidigare utredningar har man fokuserat på bristerna i deras föräldraskap. Nu krävs en helt annan inriktning av socialtjänsten; – att klarlägga vilka föräldraförmågor de faktiskt har och vad som begränsar. Sen ska mop erbjudas de stödsatser de behöver för att utvecklas i sina föräldraroller eftersom det bidrar till att höja umgängets kvalitet, vilket i sin tur främjar barnets utveckling.

För att konkretisera återger jag ett fall med en förståndshandikappad pappa som länge hade svårt att hitta en föräldraroll. Bl.a hade han svårt med att uppmärksamheten på utredningshemmet främst gällde barnet (flicka, 7 mån) och inte honom själv. Men efter mycket stöd växer han in i sin föräldraroll och visar då att han klarar en hel del. Exempelvis är han rätt teknisk och tycker det är jätteroligt att spanna fast barnets sele i barnvagnen och se till att den sitter säkert

fast i vagnen. Och han lär sig fort att knäppa fast barnet i selen. Flickan är förtjust när pappan gör de här sakerna och klappar i händerna. Och då skratrar pappan med hela ansiktet. Här har de väldigt fina stunder tillsammans.

Pappan visar sig vara mycket noggrann och pålitlig. Med träning har han lärt sig gå till vissa bestämda platser och vet precis var han ska stanna och titta efter bilar innan han korsar gatan. Flickan är förtjust, som alltid noga fastspänd i barnvagnen. Hon och pappan är på promenad i byn.

Pappan är också intresserad av djur, särskilt hundar. På sina promenader med flickan missar han sällan en enda hund och han är väldigt duktig på att visa dem för flickan. Så närhelst han ser en hund, stannar de och ”pratar” om den hund de ser. Och flickan är överförtjust att dela detta viktiga med sin pappa. Han lär henne säga vov och snart har de tränat ut olika vovv, VOV och vov-vov för byns alla hundar. Och självfallet rörs hundägarnas hjärtan så flickan får förstås klappa åtskilliga hundar. Pappan vet hela tiden vilka hundar som får klappas och vilka som inte ska klappas. Och flickan börjar inte klappa förrän pappan gett klartecken. Och allt klarar hennes pappa galant. Hela promenaden tar ungefär en timma och sen är de tillbaka efter sin runda i byn. Pappan växer oerhört med de uppgifter han klarar och flickan blir alltid stimulerad under deras promenader tillsammans.

Denna pappas styrka i föräldrarollen var hans ansvarskänsla och outsinliga noggrannhet med allt som rörde flickan. Vidare var han genuint

intresserad av henne och att lära ut det han själv kände till. Dessutom var han alltid ärlig och visste precis vad han kunde klara och inte kunde. Och med tiden lärde han sig klara rätt mycket. Så från att ha varit osjälvständig och utan större intresse för barnet, klarade han alltmer i sin papparoll, vilket medförde att han under lång tid kunde följa med i flickans utveckling. Bland annat lärde han sig hämta henne på dagis och att tillsammans åka buss hem till en släkting. Där kunde de umgås eftersom han där fick det stöd han behövde för att känna sig trygg i sin föräldraroll.

Även detta utsatta barn kunde således växa upp med en riktig pappa. Tvivelsutan hade hon en pappa som kunde ge med hela hjärtat och som gärna ville ge just till henne.

När fallet utvärderades, frågade jag handläggarna om det varit svårt att motivera de resurser som satsades på att stödja denne förståndshandikappade pappa i hans föräldraroll. Först blev det rätt tyst. Jo, det hade förstås tagit mycket resurser och från en sviktande budget. Men sen sas det nog alla kände; – *Du såg ju själv vad som bände. Flickan och han fick ju jättebra kontakt. Och genom det stöd han fick, kunde de vara tillsammans i många år, och dessutom ha så roligt ihop som de hade tillsammans. Om inte vi hjälpt honom, hade ju flickan varit utan både sin mamma och pappa.*

Fallet visar också värdet av att man verkligen benar ut föräldraförmågan och sen skraddarsyr umgänget efter det. Hur ser mammans förmågor ut? Hur är pappans? Vilket stöd behöver hon och han för att utvecklas i sina föräldraroller? Hur självständigt kan

umgänget vara med just denna förälder? Hur mycket måste ske med kontaktperson?

Många särbegåvade kan vara duktiga som föräldrar, och särskilt när de i rummet har stöd av andra vuxna. Det har med konstans att göra. Med en stödperson i rummet kan många mop klara mycket mer än annars. Fast då de blir ensamma med barnet, blir det sämre. För deras föräldraskap är det mycket viktigt att de blir sedda just som föräldrar. Och det är inget udda behov. Tvärtom, att bli sedda i det vi gör är viktigt för alla, särskilt när vi känner oss osäkra för något viktigt som vi har ansvar för.

Särskilt uppmärksamhet

Vid umgängesbedömningar finns fem faktorer som var för sig kräver särskilt uppmärksamhet; – svår psykisk sjukdom, aktivt missbruk, kriminalitet, misshandel och gränslös sexualitet. Samtliga begränsar föräldraförmågan och så länge någon av dessa faktorer finns med i bilden, måste barnet skyddas. Exempelvis krävs ömsesidigt klarlagda ansvarsområden och rutiner mellan socialtjänsten och familjehemmet. Finns det brister där, kan umgänget medföra risker för barnet, och i värsta fall ett återkommande stålbad.

Att skapa allians med mop kring barnets behov kan vara enklare vid frivilliga placeringar än vid placeringar efter LVU-omhändertaganden. Men även föräldrar som känner sig kränkta kan nästan alltid klara en föräldraroll på någon nivå förutsatt de möts med respekt. När de väl tagit in att det nu handlar om att tillvarata barnets behov att umgås med dem

som föräldrar, kvarstår sällan några större problem. Tvärtom, människans kompetens är stor när det gäller att göra det bra för barnen. Och vägen att nå samverkan är att söka allians med föräldrarna kring barnets behov, först kring de akuta och därefter kring de som kommer längre fram.

Föräldraumgänge efter LVU-ingripanden kräver ofta särskilda stödinsatser. Det kan vara allt från att ge basinformation, t.ex om syftet med umgänget, till att anlita ”umgängesarbetare” som förmår sätta gränser för olämpliga inslag i umgänget och att avbryta olämpliga umgängen. Här är det viktigt med handledning och utvärdering så att alla vet hur man intervenserar utan att försämra den i vissa fall ömtåliga relationen förälder-barn.

Även väl fungerande föräldraumgängen måste begränsas om mamman eller pappan återfaller i någon av de fem faktorer som kräver särskilt uppmärksamhet. Det går inte att släppa kravet att en förälder alltid måste kunna uppträda som en förälder vid umgänge med barnet. Här behövs en klar gränssättning, parat med stöd på individnivå och insatser för att skapa en ny allians runt barnets behov så att man kan komma vidare.

Symbol-umgänge

Frågan om umgängesbegränsningar är viktig, fast grannlaga. Först behöver man klara ut när enda möjliga alternativet är att barnet inte träffar en förälder, exempelvis vid aktivt missbruk eller svår psykisk sjukdom. Dilemmat då är att barnets utveckling skulle underlättas av ett föräldraumgänge. Fast när ingen av dem klarar ens en liten

föräldraroll, återstår bara att skapa symboliska möten med föräldrarna, dvs ett symbol-umgänge. Tanken är då att barnet inte ska drabbas extra bara för att mop inte klarar ett umgänge. Istället används då en form av symbol-lek där barnet får hjälp att umgås med sina föräldrar i fantasin. Symbol-umgänge kan ske med hjälp av fosterföräldrar och konsulter eller genom lekterapi av barnpsykolog.

Symbol-umgänge kan även ske för att komplettera ett bas-umgänge. Avsikten är då att hjälpa barnet bearbeta sina upplevelser av föräldrarna så att dessa minnen inte hämmar barnets fortsatta utveckling.

Umgängeskliniker för att säkra barnets rätt

Alltför ofta fastställs ett visst föräldra-umgänge utan att man förankrat villkoren hos mop. I sådana fall bäddas för konflikter som missgynnar barnet och som försvårar en konstruktiv samverkan mellan fosterföräldrar och mop. I andra fall behöver umgänget förläggas utanför familjehemmet beroende på att det uppstått en så negativ atmosfär runt umgänget, eller att mamman eller pappan själva har så stora behov att fosterföräldrarna upplever att umgängen bara medför att de får två behövande till att ansvara för.

Handläggningsrutiner som i praktiken medför att fosterföräldrarna måste gå in och ansvara för utformningen av barnets föräldraumgänge, kan inte försvaras. De familjehem och föräldrar som klarar att planera och genomföra väl fungerande föräldraumgängen kan självfallet fortsätta med

det. Men när det blir konflikter, och när man inte har nått en faktisk allians med båda föräldrarna, måste socialtjänsten ha kompetens att både göra allsidiga umgängesbedömningar och att ansvara för att umgänget genomförs på ett sätt som möter barnets, familjehemets och mops behov.

För att säkra barnets rättigheter även i svåra fall, behövs en kompetensuppbyggnad runt anknytning och umgängesfrågor. Sådana *umgängeskliniker* skulle ansvara för framtagandet av allsidiga umgängesbedömningar men också erbjuda en neutral plats för barns föräldraumgänge och för rådgivning och konflikthantering för inblandade parter. Vidare skulle alla familjehem få del av en bra basservice så att föräldraumgänget blir så bra som möjligt.

Umgängesklinikerna skulle även erbjuda hjälp till större barn så att de kan få ett mer konfliktfritt umgänge med mop eller andra i barnets nätverk. Klinikerna skulle också ordna gruppverksamhet för de fosterbarn som behöver stöd för att orka bearbeta sin identitet. Vidare skulle man erbjuda stöd i form av kontaktpersoner. Då sådana uppdrag kan vara psykiskt krävande, skulle kontaktpersonerna knytas till umgängeskliniken som del i ett team med allt vad det möjliggör i form av kompetensutveckling och handledning.

Med umgängeskliniker av detta slag skulle samhället bättre tillgodose barns rätt till sitt ursprung genom att ansvara för att föräldraumgänget – även i svåra fall – blir så väl fungerande som möjligt. Sådana satsningar vore samtidigt en god långsiktig in-

vestering som säkert skulle förhindra framtida och långt större samhällskostnader i form av skolans problem-barn och vuxenlivets missbrukare.

Umgångessamtal för att bearbeta konflikter

Umgängeskliniker skulle också vara en lämplig plats för *umgångessamtal* när mop inte är överens om barnets boende eller vårdnad. Själv menar jag att socialtjänsten, för barnets skull, alltid ska erbjuda umgångessamtal när en förälder begär enskild vårdnad. Umgångessamtal bör också erbjudas när man är oense i umgängesfrågor för omplacerade barn.

Syftet med umgångessamtal är att få båda föräldrarna att bejaka barnets relation med de andra i föräldrarollen. Hinder kan finnas på flera nivåer. För att klargöra vilka problem som ska tas upp i samtalen, bör föräldrarna uppmanas tänka igenom vilka av nedanstående 5 punkter (KÄFRU-listan) som i deras fall känns mest angelägna att reda ut:

- Karantän: Om tidigare par- och separationskonflikter (eller konflikter runt omhändertagandeprocessen) finns kvar eller om dessa nu ligger bakom dem, -- antingen som helt lösta eller lagda i en sorts mental karantän?
- Älska båda: Om de ger barnet sitt stöd i att även älska den andra föräldern, liksom eventuella bonusföräldrar eller fosterföräldrar, oavsett deras eventuella brister?
- Föräldrarollen: Om de ser värdet av att barnet också har den andra som förälder och kanske även har hans/hennes nya partner som en

bonus-förälder? För omplacerade barn gäller även att få mop att acceptera fosterföräldrarnas *rätt* att fostra barnet.

- Respektera: Om de respekterar den andra förälderns (de andra föräldrarnas) *sätt* att fostra barnet?
- Umgängesplan: Om de har gjort en konkret umgängesplan som infriar barnets rätt till ett i förväg reglerat boende/umgänge med båda föräldrarna?

Tillvarata all föräldraförmåga

Till syvende och sist återstår frågan om alla ansträngningar verkligen lönar sig? När det nu finns så höggredigt olämpliga föräldrar, vad tjänar det då till att styra och ställa för att få till ett föräldraumgänge? Vore det inte bättre om man efter omplaceringen helt lämnade den mamman eller den pappan utanför barnets liv?

Fast nu är det så att barn har en lagfäst rätt till sitt ursprung. Det innebär en skyldighet att även tillhandahålla en umgängeskompetens för de barn som behöver ett sånt stöd. Dessutom har barnet redan föräldern i sig, både biologiskt och psykologiskt, och här går det biologiska och det psykologiska hand i hand. Eftersom det är omöjligt för barnet att inte fundera på sin mamma och pappa, har barnet i en psykodynamisk mening redan internaliserat dem. Ingen kan därför leva utan att ha en föreställning inom sig om sina biologiska föräldrar. De blir alltid *psykologiska gestalter* inom oss, och det oavsett om de lever eller ej.

Därmed återstår bara en sak att göra om vi vill stödja alla utsatta barn i deras känslomässiga utveckling. Nämligen

gen, att alltid tillvarata hela den möjliga föräldraförmåga som finns i varje mamma och pappa.

Summary in English

Biological mothers and fathers can never be replaced. Foster parents support a social construction, a practical mechanism to care for children. The author, working as a psychologist, points out the importance of re-creating a positive relationship between the biological parents and the child. This may not always be easy, considering the reasons for moving the child to a new home. The author argues for parents and children to have regular and structured communication in order to strengthen the child's development.